

Драгомир В. Козомара¹
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет

О СУДБИНИ ПОСТАКЦЕНАТСКИХ ДУЖИНА У ГОВОРУ БАСТАСА

Апстракт: На основу постојеће литературе о говорима херцеговачко-крајишког дијалекта недвосмислено се може закључити да се ремећење кодификованих правила о дистрибуцији постакценатских дужина подједнако често јавља у свим говорним типовима овог дијалекта, али, исто тако, и да су маркирана одступања према учесталости јављања и категоријама у којима се испољавају прилично компатибилна на читавој територији. Приказом чувања и нарушавања Даничићеве норме на примјерима из говора Бастаса, овим радом употпуњује се слика о судбини постакценатских дужина у западнијим српским говорима.

Кључне ријечи: говор Бастаса, акценат, постакценатска дужина, херцеговачко-крајишки дијалекат, западнији српски говори, сјеверозападна скупина херцеговачко-крајишког дијалекта.

И. Уводне напомене

1. Проучавајући говор Бастаса дужи низ година, аутор овог рада је за поменуто насеље у више наврата наводио податке важне за овакву врсту истраживања. Из тог разлога, овдје се упућује само на оне најважније, који ће бити парафразирани или директно преузети из раније објављених радова.

2. Село *Бастаси* административно припада општини Босанско Грахово, а налази се у доњем Ливањском пољу, у подножју планине Старетине, на путу између Ливна и Босанског Грахова. У Бастасима је до минулог грађанског рата живјело нешто мање од 200 становника, искључиво православне вјероисповијести. Пред крај 1994. године комплетно становништво је протјерано, а имовина је у потпуности уништена и опљачкана. Послије Дејтонског мировног споразума мањи број предратних становника уз помоћ међународне

¹dragomir.kozomara@flf.unibl.org

заједнице обновио је имовину и вратио се у Бастасе. Будући да је повратничко становништво махом старије животне доби, природна селекција учинила је своје, тако да данас у селу живи свега седам становника.

3. Житељи Бастаса веома мало знају о свом поријеклу. Углавном су ‘чули’ да воде поријекло из Далмације, а и М. Петрић (1961:р.37) констатује да је у Ливањском пољу више од половине Срба ијекаваца поријеклом из Далмације. Помињући Бастасе, Петрић наводи и следеће:

Seljaci pričaju da je selo dobilo naziv po potoku Bastašici, a i po tome što je ovdje bila nekakva rimska vojska koja se zvala Bas. U selu, na mjestu zvanom Crkvina, otkopano je nekoliko fragmenata rimskih nadgrobnih spomenika. Ima i srednjovjekovnih nadgrobnih spomenika; svi su bez natpisa i ornamentike. Po svemu sudeći, ovdje je postojalo jedno staro naselje (1961:р.72).

4. Према класификацији коју наводе П. Ивић и М. Драгичевић (в. Драгичевић, 1986:pp.226–228; Ivić, 1996:р.146 и Драгичевић, 2001:pp.86–87), говор Бастаса припада источној скупини сјеверозападног огранка источно-херцеговачког (херцеговачко-крајишког) дијалекта. Прилози аутора овог рада: необјављени дипломски рад *Фонетске особине говора села Бастаса* (Козомара, 2000), *Млинарска терминологија Бастаса* (Козомара, 2002), *Судбина вокалских скупина у говору Бастаса (код Босанског Грахова)* (Козомара, 2018), *Вокалске редуције у говору Бастаса* (Козомара, 2019), *Фонетске особине говора Бастаса* (Козомара, 2022), *Преношење акцената на проклитике у говору Бастаса* (Козомара, 2023), те коауторски рад из дијалекатске лексике *Ткачка лексика Бастаса* (Сrnjak & Козомара, 2018) досадашњи су радови који су за тему имали искључиво говор Бастаса. Н. Рамић је изучавајући јатовску проблематику у говорима југозападне Босне дио дијалекатске грађе навео и из говора Бастаса, који су му, између осталих, били један од пунктова истраживаног ареала (Ramić, 1999₁). М. Дешић у студији о западнбосанским ијекавским говорима (1976) међу истраженим пунктовима имао је Бастасима сусједну Нуглашицу. У вези са говором Бастаса треба поменути и рад Ђ. Чустовић о говору становништва Ливањског поља (1961). (Више података о свему наведеном в. у Козомара, 2022:pp.5–14.)

5. У раду у ком је на основу досадашњих дијалектолошких истраживања дат детаљан преглед статуса поста акценатских дужина у говорима сјеверозападног огранка херцеговачко-крајишког дијалекта (Сукот & Козомара, 2022) може се запазити да се на највећем дијелу територије на којој се простиру ови говори усталило неколико типова одступања од Даничићеве норме. Грађом коју

представљамо у овом чланку првенствено желимо да употпунимо податке из ранијих студија и стање које је специфично за говор Бастаса одредимо у оквирима западнијих српских говора, као и да га упоредимо са приликама у сусједним икавским говорима ливањско-дувањског типа.

II. Неколике напомене о акценатима у говору Бастаса

6. Говор Бастаса карактерише акценатски систем новоштокавског типа, што значи да се у његовој структури налазе четири акцента који се разликују по интонацији и трајању: краткосилазни ($\grave{}$), краткоулазни ($\acute{}$), дугосилазни ($\hat{}$), дугоулазни ($\acute{\prime}$), те поста акценатска дужина (–) и неакцентована краткоћа.

7. Кад је у питању дистрибуција акцената, овај говор (као и сви западнији српски говори) врло је близак стандардном српском језику: једносложне ријечи скоро редовно имају силазне акценте, који су углавном везани за први слог и кад се јаве на вишесложним ријечима, улазни акценти јављају се на свим слоговима вишесложних ријечи осим на ултими, која иначе ријетко постаје носилац акцента². Исп.:

*бр̀ат м̀ој р̀ек̀о, д̀ит Ра̀де, д̀обар ђ̀ак, в̀ади з̀уб̀н, ј̀ак м̀ладѝћ, п̀ун ѝак,
т̀о је ђ̀ав̀о, ѝма и т̀уш, ц̀рн ко А̀рап, ч̀ас п̀осла, в̀азда н̀ос̀о ш̀аљ;*

*из Б̀еограда, н̀а л̀еси в̀ис̀и, в̀р̀еба га, св̀а г̀арава, пр̀љају г̀д̀убови,
п̀ост̀о д̀иректор, ж̀ивнуше и њ̀ни, б̀ило л̀адно, а̀јде, Т̀одо̀ре, ў̀вати
ме у л̀ажи, ц̀р̀ко ђ̀-стра, до Ш̀ол̀није к̀ућа;*

*а̀јде, б̀она, вѝђали се, н̀е мош̀ доб̀ац̀ти, б̀ј̀ежи у з̀аклон̀чу, пл̀ава му
ж̀ена, из Р̀ам̀ића, С̀авин п̀окој̀ни ћ̀аћа, ш̀тга р̀адиш т̀ол̀ко, у̀гдст̀ише
нас, У̀рош и У̀рдошов̀ца и сл.*

8. Ремећења правила о дистрибуцији акцената која се јављају у овом говору махом су позната из раније литературе у којој су описивани Бастасима структурно блиски говори³. У суштини, тичу се појаве силазних акцената ван првог слога у неким ријечима страног поријекла, затим у домаћим сложеницама, те у облицима генитива множине одређеног броја вишесложних именица:

² О развоју прозодијског система у српском језику в. у Ivić, 1991:pp.109–127 и литератури на коју је тамо упућено.

³ Слична одступања у сроднијим говорима в. нпр. у: Petrović, 1973:p.14; Dešić, 1976:p.208; Dragičević, 2007:p.29; Kozomara, 2016:p.661; Cukut, 2021:p.70 итд.

пӯкō апатѐнт, Пѐрō је у Аустрѐлији, вѐлѐ ми докумѐнти, бѝјō ми комадѐнт, бѝјō комунисто, прѝје бѝли стаблизѐтори, нѝјбољѝ студѐнт, телевизор ми у квѐру;

рѐдѝ истоврѐмено двѐ пѐсла, за бѝвшѐ Југослѐвијѐ, нѐ би за Југослѐвију, жѝвѝм от пољопрѝвредѐ, бѝв^или се пољопрѝвредѐм, ѝмѝ самопѐслуга; било Далматѝнѝцѝ на пазѐру, ѝшли код Нуглѐрѝнѝ, нѝшѝ омладѝнѝцѝ, јес вѝдијō Црногѐрѝцѝ штѐ рѐдѐ⁴ итд.

III. О чувању стандардних поста акценатских дужина у басташком говору

9. Дистрибуција поста акценатских дужина у говору Бастаса (као и акцената) такође је веома блиска оној у српском књижевном језику. У дијалекатском материјалу који посједујемо мноштво је примјера који то поткрепљују, а овдје ће, из разумљивих разлога, бити наведени само они репрезентативни⁵. Исп.:

из Бастѝја, вѝшѝ кућѝ, до Вѐл^ики ѝвѝвѝ, ѝз Грковѝцѝ, дѐсет^и дѝнѝ, дѐдај ми мѝло ѝксѐрѝ, не ѝди мѝкрѝ нѝгѝ, овѝкѝ комѝдѝ бѝло, од овогѝдишѝнѝ кѝрузѝ, стѝ лѝуди, стѝ ћѝуди, ѝдѐмо дѝ Пеуѝлѝ, твѝди сѝнѝвѝ, нѝкупѝм чѐпѝвѝ;

бѝбѐ Аѝнѝѐ, нѐ идѐ нѝкут бе-жѐнѐ, од Зѝр^ицѝ дѝбѝла, нѐ знам јѐсти бес кѝш^икѝ, до кѝћѝ Лѝл^иновкинѝ, нѝсам нѝд^илѝ ми, повр Нуглѝш^ицѝ, нѝмѝ га до сѝбо^итѝ; са Бѝсѝлѝкѝм врсн^ица, ѝдѐ за Гѝбѝм, нѝје са жѐнѝм, кѝ ће нѝ крај са зѝт^ицѝм, с плѝтећѝм ѝглѝм, прѝт кућѝм, пѝд нашѝм Лѝкѝм, јѐди рѝкѝм, рѐдѝ и сѝботѝм, бѝла с тѝткѝм;

кѝква му је бѝдућѝнѝст, ѝдѐ нам мѝдѝст, ѝдѐ мѝст ѝ пропѝст, да је врат^ити се у прѝшлѝст, прѝвѝ случѝјѝнѝст, штѐ дѝчѝкѝ пѝ-старѝст⁶;

вѝзда јѝн^ила бѝлѝзнѝд^и, кѝс^ила се ѝтова за јѝнѝт, урѝни пѝлѝд^и, трѝгѝвци дѝђѝ по тѝлѝд^и, тѝ су му ѝнѝучѝт;

⁴ Још сличних примјера за говор Бастаса наведено је и у Kozomara, 2023:р.318.

⁵ Категорије у којима се поста акценатске дужине обавезно јављају у савременом српском језику в. у Nikolić, В., 1970:р.13.

⁶ Редовно чување поста акценатске дужине код именица на -ост и иза дугих и иза кратких вокала у западнијим српским говорима биљежио је и Драгичевић у говору Лапачког поља и Бање Врућнице (в. 2001₂:р.179, 2007:р.353, 2009:р.288), а у осталим говорима стање је неуједначено, тј. након кратких вокала дужина је обично очувана, а иза дугих често се неутралише (в. нпр. Dešić, 1976:р.184; Petrović, 1978:р.24; Sukut, 2021:р.74 и литературу на коју је тамо упућено).

òнд̄а б̄еж̄а̄ње до̄ђе, ў̄зо б̄ло̄ва̄ње, ў̄било гла̄д̄д̄ва̄ње, жӣви од з̄им̄а̄ња,
до̄ста ми је лӯта̄ња, ре̄ко ми стр̄до̄ мӣр̄д̄ва̄ње, сла̄бо му пр̄им̄а̄ње;
в̄ел̄^{к̄о} че̄ља̄де, д̄ес̄на̄ вра̄та, й̄ма̄ ж̄е̄л̄ез̄не̄ гра̄б̄ље, òна̄ј зе̄ле̄нӣ те̄пик,
ја̄д̄нӣ й̄сан̄ на̄стра̄да, бӣла ко̄њ̄ска̄ ко̄ла, од ла̄њ̄ске̄ го̄д̄^{н̄е}, маке̄до̄н̄ско̄
вӣно кӯпӯје, за Ог̄њ̄ен̄у Ма̄рӣју, у пр̄во̄ј кл̄ӯпи, й̄д̄у ў̄ Цр̄нӯ Го̄ру, ша̄рен̄а̄
с̄ӯк̄ња;

ка̄ш̄ње̄ д̄д̄о̄а̄то, за̄кл̄ан̄ ў̄ шуми, òста не̄за̄к̄л̄уч̄ана̄ кӯћа, по̄тр̄па̄но ў̄
вре̄ће, ск̄о̄ва̄н о-даса̄ка̄, ў̄бра̄то ў̄ јес̄ен̄;

ў̄ дрӯгом̄ ра̄зреду, òд òс̄мо̄га м̄јес̄еца, пр̄ва̄ же̄на му бӣла, тр̄е̄ћӣ му
сӣн у во̄јсци, пре̄ба̄ци у че̄тв̄рт̄у, че̄тр̄дес̄ет̄о̄ је òн го̄дӣште;

в̄о̄лӣмо му св̄и, гле̄да̄ју ме по̄пр̄^јеко, за̄кас̄нӣ на ауто̄бус, й̄ма̄мо по̄сла,
ја̄в̄им се һ̄а̄ћи, на̄лом̄имо гра̄на̄, òдӯзм̄у му до̄зволу, òкр̄е̄не̄ п̄йти,
пр̄ипр̄е̄ма̄мо се сӣјати, ра̄дӣши ли й̄ сутра, са̄куп̄им̄ с̄ӯвӣје гра̄на̄, ч̄им̄
св̄а̄не̄, е̄то ме, тра̄же̄ да се пл̄а̄тӣ, ў̄тр̄не̄м св̄јетло, џ̄^чје̄дӣ кр̄ò-з̄убе;
бӣра̄ј ко̄јӯ ће̄ш, за̄нӣма̄ј се ма̄ло, й̄скӣда̄ј то̄ на̄ситно, на̄мо̄та̄ј òколо,
де̄, òсв̄ира̄ј ми је̄дну, по̄гле̄да̄ј нӣза се, ра̄сп̄ита̄јде̄ се ма̄ло, б̄д̄же ме
са̄чӯва̄ј;

св̄е ва̄ко̄ кл̄е̄че̄ћи, по̄клӣже̄м се не̄чӯћи ра̄кӣју, пр̄òпо̄ нӣјӯћи, òде
п̄је̄ва̄јӯћи, пр̄òпаш̄ће не ра̄де̄ћи, й̄згубӣ да̄н тра̄же̄ћи те, са̄тра се
ў̄че̄ћи.

И мимо наведених примјера, поста акценатске дужине у наведеним катего-
ријама ријечи чувају се готово без изузетка.

IV. О одсуству појединих Даничићевих дужина

10. У говору Бастаса одсуство неких поста акценатских дужина које пропи-
суге Даничић у вези је са глаголским ријечима⁷.

⁷Уколико занемаримо неутралисане старе дужине у облицима датива, инструментала и лока-
тива множине именица на -а, може се устврдити да у басташком говору у именским ријечима
фактички и нема одступања од Даничићеве нормe. На основу прегледа из Cukut & Kozomaga,
2022 јасно је да се овакве дужине не јављају ни у осталим српским говорима западно од ријеке
Босне. О њиховом присуству у источнијим новоштокавским говорима в. нпр. у Vuković,
1940:p.226; Nikolić, B., 1964:p.235 и 1969:pp.13–14; Nikolić, M., 1991:pp.79–81; Stanić,
1982:p.76; Remetić, 1985:pp.69–72; Nikolić, V., 2001:pp.265–266; Radovanović, 2006:p.246 и
литературу која је тамо наведена.

1) Према грађи којом располажемо, неакцентоване дужине никад се не јављају на вокалу *e* презентске основе код глагола прве Стевановићеве врсте ако облици глагола који се граде од такве основе имају дугоузлазни акценат⁸:

л^нјѣпо *вѣзе* (= лијепо прича), *вучеш се* ко преб^нјен, д^ббро *знáдем* ч^нтати, *знáдемо* и м^н т^нк^но, *знáдеш* т^н свѣ, с^нм *знáдеш*, *извѣземо* гобл^нн^а, с^нмо у к^нр^нтама *крáде*, п^нмало се и *крáде*, кад *мúзе* кр^нв^ну, *мúзеш* ли т^нелету, *навúче* бел^нја *нá* се, не *обúчемо се* д^ббро, *озѣбеш* ли на дв^нору, и сат *прéде*, н^нће да се *пресвúче*, *привúчем се* у^нж *нѣга*, *свúчем* п^нмало ч^налијѣ, и *стúче* га крúпа (= грáд), *стúчем* га (= поб^нједим) дв^н п^нртије, *тúчемо* гр^на на бун^нáру, ј^ндво *увúчем* к^нонац *у* иглу, *утúче* (= кастрира) *о*в^нове итд.

Потврде о јављању дужина у оваквој врсти глагола налазимо у говору Змијања, али је ‘ова појава изразитија у говору католичког живља него код православног, код кога је доследнија краткоћа’ (Petrović, 1973:p185). У осталим западнијим говорима такве дужине потпуно су непознате (в. Sukut & Kozomara, 2022:pp.185–186).

2) Дужине уопште нису биљежене ни код облика презента глагола са ос-новом на *-je-*:

н^нм^ној да те *б^нјје* *н^на*, *б^нљ^нје* кр^нв, *б^ндлујемо* св^ну *з^ниму*, н^н *в^нјерујем* н^нком, шт^но *у^нтом^нан* (= узалуд) *г^нладујеш*, ако *з^нла’е*, *н^нма* н^нко, *з^насије* св^нѣга п^нмало, ч^нм *з^нашалује*, л^нј^нѣваћу, к^нује ко ст^нар^ни ст^нарац, не *к^нупује*, *л^ндујем* п^нд грож^нѣм, *л^н’е* ко п^нс, б^ндгами *л^ндујеш*, *л^нѣтује* код *н^ни*, ај да *л^ндујемо*, т^нај ти не *м^нирује*, в^нзда *м^нудрује*, *огр^наћује* се о^нд мене, *о^нд^на’е* ме к^ндса, с^нм се *о^нд^на’еш*, *о^нд^нбије* ж^нену, *о^нст^на’е* до ср^н’ј^нѣд^нѣ, *о^нни* *ј^нѣд^ну* а м^ни *п^нликујемо* (= г^нледамо са зав^нишћу), *п^нљ^нје* св^нѣ р^нѣдом, *п^нд^нбијем* н^ногу, и *п^ндије*, *п^нд^нста’е* св^нѣ т^но^нгор^ни, н^н *п^ноштује* н^ни ма^нт^нер, т^но *п^ндиштујем*, *п^нрикујем* *н^нѣкоју* л^нѣтву, к^нат *п^нтујеш*, *р^натује* в^нзда око з^немл^нѣ, *с^наста’емо се*, *т^нр^нује* по св^н’ј^нѣту, да нас *у^нбије*, н^н *у^нбијемо се*, *у^нд^на’е* ми се *н^нѣр*, *ч^нујем* да си *б^нјо* *о^нвде*, с^ну^нтра *ш^наљујемо*, *ш^нурује* с^на *н^нима*.

Примјера за овакве дужине нема ни у говору Чечаве (Kozomara, 2009:p.535) и Шипова (Sukut, 2021:p.74), док је на преосталом дијелу стање неуједнач-

⁸ ‘Дужина типа *трѣсем* нова је ... Најпре су сви говори имали ситуацију која се може свести на формулу *трѣсем: радим*. У другој фази у севернијим млађим новоштокавским говорима настаје ситуација која се може свести на формулу *трѣсем: радим*. У трећој фази у севернијим млађим новоштокавским говорима настаје ситуација која се може свести на формулу *трѣсем: радим*’ (Nikolić, В., 1970:p.103).

но – у неким говорима преовлађују форме са дужином, а у другим је чешће њихово одсуство (исп. Sukut & Kozomara, 2022:pp.186–187).

V. Секундарне и аналошке дужине у говору Бастаса

11. Појава нестимолошких постаценатских дужина много је чешћи узрок ремећења Даничићевог акценатског норма.

1) Дужење вокала пред сонантом као посљедица губљења полугласника у слабом положају редовно је у присвојним формама на *-ов/-ев*⁹:

бѣгѡв по́сјед^т, *ѡсто* б^нјѣднѡв а́лат, на *Бѡгдѡнѡв* по́зив, *Нѣнѡд* Бѡшкѡв, *брѡтѡв* ми сѡн, *бѡкѡв* лѡст, ѡн је *бурѡзерѡв*, бѡће и *Влѡдѡмѡрѡв* сѡн, *Вѡков* брѡт, *глѡгѡв* кѡлац, *дѡдѡв* штѡп, *ѡзѣла* дѡјѣврѡв дѡјѡ, ѡн је *Дѡдикѡв*, Дра́го *Ђѡђѡнѡв*, *Зѣканѡв* Дѡлац, Бра́цо *Зѣчѡв*, *Їгорѡв* плѡн, *Їлѡшѡв* ѡкрајак, смѣтнѡ ко *Јѡвкѡв* млѡн, *Мѡлан* *Јѡшѡнѡв*, *Лѡјѡ* *ковѡчѡв*, *кѡмѡв* ѡѡѡ, тѡ је *мѡт^нчѡрѡв* по́сѡ, по́кѡјнѡ *Сѡво* *Мѡлѡшѡв*, на *мѡжѡв* рѡчѡн, *пѡдѡврѡнѡв* дѡрѡчѡк, за *пѡпѡв* ѡѣѡф, *пр^нјѣтѣлѡв* ѡрас, *Їлија* *секретѡрѡв*, *сѡромѡкѡв* тѣрет, *Срѡбинѡв* трѡктор, за *тѣткѡв* кѡмбѡ, *Тѡдорѡв* рѡђѡндѡн, тѡмѡн му *ѡјѡкѡв* кѡпѡт, по́кѡјнѡ *Јѡво* *Урдѡшѡв*, сѡјѣде на *чѡѣкѡв* сѡт, *Мѡшѡ* *шѡмѡрѡв*;

њѣгѡв и *ѡсто*, *ѡшѡ* у *њѣгѡв* крај, ко да није *њѣгѡв*, кѡ је зна за *њѣгѡв* по́сѡ.

Овакве дужине карактеристичне су и за говор Баније и Кордуна (Петровић, 1978:р.24), те у говорима Шипова (Сукут, 2021:р.75). Преовлађују у говорима између Врбаса и Украине (Kozomara, 2016:р.664, а нису карактеристичне за говоре Змијања (Петровић, 1973:р.187), Лике (Dragičević, 1986:р.156 и 2009:р.289) и Поткозарја (Dalmacija, 1997:р.46). Колебања су забиљежена у западнобосанским ијекавским говорима (Dešić, 1976:р.251).

2) Као у већини западнијих говора (в. Petrović, 1973:pp.186–187 и 1978:р.24; Dalmacija, 1997:р.46; Dragičević, 2007:р.353; Kozomara, 2016:р.664; Sukut, 2021:р.75), суфикс *-ин* у свим примјерима биљежен је са дужином:

Неђѡ *Анѡн*, *Ањѡлѡкѡн* ѡнѡк, ко *бѡбѡн* зѡб^н, *бѡкѡн* кѡлач, *Бѡбѡн* Јѡво, *Бѡѡн* стѡн, *Вѣсѡн* сѡт, *Ђѡкѡн* пѡсѡт, *Нѡкола* је *Жѣлѡн*, *Їлија* *Јѡвѡшѡн*, за *кѡмѡн* по́сѡ, *Мѡрѡн* и *Мѡлѡн* сѡн, *мѡтарѡн* ѡјѡк, дѡбар *Мѡл^нчѡн*

⁹ У овом говору промјена *о* у *е* иза палаталних сугласника ријетка је појава, те се јављање секундарних акценатских дужина углавном везује за облике на *-ов*.

чд̄'ек, у стрин̄ин Губ̄ин, йма̄ т̄ат̄ин ч̄екић, он је с̄ав т̄ет̄кин, Сл̄авко Т̄ом̄ин, ни һ̄аћ̄ин ми га һ̄аћа није йм̄о, није љ̄ј̄нин, Шол̄ин Ждр̄аловац; њ̄ез̄ин с̄ин је т̄амо, т̄о је њ̄ез̄ин см̄рат, није њ̄ез̄ин већ м̄ој, зн̄ај̄у да је њ̄ез̄ин, он је њ̄еж̄ин.

У Лици је, међутим, потпуно непознато дужење оваквог *и* (Dragičević, 1986:p.156).

3) Колебање је веома често код суфикса *-ав* и *-ић*:

с̄ав б̄а^лав, он̄ај м̄алӣ пр̄аво б̄ер^лав, ко врт̄ог^лав, г̄арав ко ча̄ћ, в̄а^да б̄иј̄о к̄ила^в, кад је йсан̄ һ̄орав, ч̄упав ко ме̄ђет;

џ̄секо̄ један бр̄ест^{ић}, гр̄абић̄ најбоље љ̄г^{рије}, в̄ад^{ла} му з̄уб^{ић}, ланчић̄ му к̄упи, пр̄ав̄и м̄омчић̄, г̄ура пр̄ст^{ић} у стрӯју, б̄иј̄о т̄уда н̄ут^{ић};

в̄а^да б̄иј̄о б̄ала^в, с̄ав сам зн̄о^јав, к̄а^{ља}в од гла^{ве} до п̄ете, д̄анас н̄ешто к̄ила^в, твр̄дог^лав ко ј̄уне, е је т̄уп̄ав, џ̄ста мл̄ат һ̄ела^в, иш̄га^в је;

у^ват̄им за он̄ај вр̄атић̄, т̄о је д̄обар м̄ла^{дић}, в̄ав^јек н̄ос̄о н̄ож̄ић̄, м̄етни на ст̄ди^{ић}, тр̄еба ми један ст̄уб̄ић̄.

Стање је, очекивано, доста неуједначено и у другим говорима (в. Sukut & Kozomara, 2022:p.191 и 192).

4) Дужине настале након контрахованих скупина из радних глаголских пријева на *-ао*, *-ео*, *-уо* (нпр. дог̄ур̄о, р̄ек̄о; д̄д̄во, п̄д̄чо; ӣзо се, кр̄ен̄о и сл.) аналошки су се досљедно пренијеле и на форме у којима није дошло до сажимања. Исп.:

д̄а̄о га на зан̄ат, св̄ашта зн̄а̄о, кр̄а̄о по с̄елу, пр̄ет кућ̄ом п̄а̄о, ст̄а̄о га б̄ити, пр̄аво га тр̄а̄о; ј̄е̄о п̄омало, кл̄е̄о га у дрво, у камен, кр̄ошњу пл̄е̄о, с̄ј̄е̄о одм̄орити, һ̄е̄о се ж̄ен^ити; д̄ош̄о ч̄им је ч̄о̄о;

б̄иј̄о в̄а^лан, в̄ид^јо сам св̄ашта, зг̄азиј̄о га в̄о^з, св̄е ӣзиј̄о, ј̄а^вј̄о ми се, к̄упиј̄о сам с̄и^{ки}ру, л̄етиј̄о траж^ити с̄ј̄емена, св̄е р̄едом љ̄убиј̄о, м̄ислиј̄о к̄ос^ити, одм̄ор^јо зеру, п̄д̄стиј̄о ч̄итав п̄ост, ј̄едн̄ом се на^{пи}ј̄о, р̄аставиј̄о с̄ане, скл̄д̄ниј̄о се п̄о-стре^{ву}, һ̄авла сам траж^иј̄о, һ̄иј̄о д̄овести Т̄у^{ли}ју, љ̄иј̄о је к̄ер, н̄ешто ир̄в̄о^љчиј̄о (= радио углавном бескорисно), ш̄и^љиј̄о к̄о^{ље}.

У принципу, ова појава распрострањена је у свим западнијим говорима (*Ibid.*:p.189).

5) Као у говору Змијања (Петровић, 1973:p.188), у 3. лицу множине аориста дужина се редовно изговара на посљедњем слогу:

вратишӣ нам мило за драго, тамо нам не *дадошӣ*, мирово̄ до-га не *ди́рн"иш̄*, ва́ктом *до́ђош̄*, *жђи́тиш̄* по ко́мат, *зава́д"иш̄ се*, ју́трѡс *зака́сн"иш̄*, *зако́паш̄* љ земљу, ду́шмани свѣ *запа́лиш̄*, слáтко *изједош̄* свѣ, не *ја́в"иш̄ се*, ђни ми *ка́заш̄*, *крѣнуш̄* до́лаз"ти, ча́сом свѣ *ма́кош̄*, и не *мрднуш̄*, *нази́ђош̄* по ме, *на́прав"иш̄* рѣдове, *науд"иш̄* му, и не *на́шал"иш̄ се*, не *нудиш̄ се*, *ѡдош̄* и ѡни, *одрѣ́д"иш̄* да ѡн бѹде прѡви, *окрѣ́н"иш̄* на́пако, *о́пкѡл"иш̄* нас, *ѡташ̄* кѹмови до́ касно, *парки́раш̄* ко́ла, *по́прваш̄ се* (= порваше се), *по́ручиш̄* да до́ђем, дјѣца се *поудаш̄* и *пожѣниш̄*, *прекр́ст"иш̄ се*, па нам *прикри́чаш̄*, не *пружиш̄* по́моћи, *развѹкош̄* мајстори, *ра́стадош̄ се*, кад *рѣкош̄* да до́лази, до́бро *ру́чаш̄*, *сабраш̄ се*, *сасје́кош̄* свѹ шѹму, *сјѣдош̄* во́ђе, *стрмо́главиш̄ се*, *сѹдар"иш̄ се* два́ Милана, *уба́ц"иш̄* дрѡва, *ѹват"иш̄ се* љ коло, *угрѡш̄* обуѡени, *ѹдадош̄* ѡѣри, не *ѹђош̄* ни́зерѣ, свѣ *ѹзѣш̄*, *ру́кѹ* не *могош̄*, *укра́дош̄* бѡга, *упрѡш̄* кѣрови, *шчѣпаш̄* ме за́ ру́ке итд.

Овакав тип поста акценатских дужина непознат је у говору Лике (Dragičević, 1986:p.163 и 2009:p.290) и Поткозарја (Dalmacija, 1997:p.46), а у осталим говорима присутно је колебање (в. у Sukut & Kozomara, 2022:p.190).

6) У функцији разликовног средства од трећег лица јединине, у трећем лицу множине футура првог досљедан је неакцентовани квантитет:

ба́ц"иш̄ га, *говѡр"иш̄* љ њему, *зѡиш̄* вас, *крѣн"иш̄* ва́ктом, *ла́гаиш̄* док мо́гѹ, *ми́сл"иш̄* и ѡни гла́во̄м, *осрамѡт"иш̄ се*, *прѣпаиш̄* се мрáка и др.

Слично је и у другим говорима (*Ibid.*:p.190).

7) Неакцентована дужина у компаративу (па, логично, и суперлативу) прилога, која је редовна у свим западњим српским говорима (*Ibid.*:p.192), и овдје је биљежена без изузетка:

ја́ *брѣс̄-бѡлѣ* ѹ кућу, во́ли му *ви́ш̄* нек ма́тари, ни́кет ми ни́је би́ло *ѡдрѣ*, ту́да ти је *на́јближѣ*, *памѣтнијѣ* би нам би́ло не ѡи, *ра́ђѣ* би ко́с"јѡ нек то́ ра́дијѡ, *те́жѣ* ми се́ ѡзути, до́ђи *чѣиш̄* и сл.

8) Покретни вокали *a* и *e* у говору Бастаса имају ненаглашени квантитет у неким замјеничким и прилошким ријечима ако им претходи кратки вокал:

ѡд *вашо́га* кѹма, ако *ѡко́га* на́ђѣ, *ко́јо́га* си до́шо̄ мјѣсе́ца, за *нашо́га* ва́кта, ни́ђѣ *ни́ко́га*, од *ни́че́га* стѡрѡи, *ѡво́га* мјѣсе́ца, из *ѡно́га* ра́та, ѡстаће и-*сѡ́во́га* по́мало, о-*сѡ́че́га* је слáђи, око *сѡ́че́га*, ни́је ми до́ *то́га*, за *чи́јо́га* је ѹда́та, зѡáli *штѡ́ко́га*;

нè знам *ка̀да̀* би мо̀гла, *òвда̀* не прòлазӣ, порèни *òдовда̀*, *òдонда̀* ће кй̄ша, *òнда̀* до̀ђи на прèло, *òсада̀* ћемо др̀кчӣјè, *òткада̀* сам га чèкала, шт̄а-ш *са̀да̀*;

ако би *й̄комè*, тèб^н би, у *кòјомè*-ш рад^нти, *нèкомè* свè ст̄анè у òбрас, *нй̄комè* се нй̄је з̄амјер^нла, у *òвомè* в̄акту, *òномè* твòме чòеку, *св̄акомè* пòмогò, трèба ўкрај ст̄ати *тòмè*, у *чй̄јомè* вòз^нлу, ишли *ит̄òкомè*;
нèмам *ка̀дè*, *ка̀дè* сте кòс^нли, л̄акò је *са̀дè*.

На сличне потврде у другим говорима упућено је у Cukut & Kozomara, 2022:p.193.

9) Дужења вокала испред енклитике *је* (и именског и глаголског поријекла) сасвим су обична у ријечима које имају отворен слог:

Здр̄авкò је на̀шò, *Мй̄р̄а̀* је рòђена у ј̀улу, *ка̀кв̄а̀* је г̀ужва, *кòмè* је дò тог̄а, и *Ст̄а̀ноја̀* је одòзгò, *стр̄ина̀* је одгòила, *тèбè* је рèт ӣћи;

бй̄лò је св̄ашта, *да̀валò* је и пòмоћи, *зн̄а̀л̄а̀* је и нòћ^нти вòђе, *убй̄јалò* је св̄а̀кò^м м̀у̀кòм;

òдмè је прèпаде, *òòбрò* је, бòлан, *л̄акò* је наљ̀утити, *ка̀кò* је бй̄ло, *ка̀снò* је с̄ат, *прй̄јè* је бй̄ло др̀кчӣјè.

Дужења испред енклитике биљежена су и у другим говорима (в. нпр. Dešić, 1976:p.83; Dragičević, 1986:p.76; Kozomara, 2016:p.665).

10) У грађи се нашло и неколико примјера дужења испред енклитике *ли* у I. лицу јединице презента глагола *мо̀ћи* и *хт̄јети*:

мòг̀у л^н те зв̄ати, *мòг̀у* ли ј̄а прèћи, *мòг̀у* ли ј̄а в̄акò ӣћи, *òћ̀у* л^н ӣ ја, *òћ̀у* ли зн̄ати тò.

11) Енклитички облици личних замјеница *она* у дативу и *они* у генитиву, дативу и акузативу, без обзира на ријеч која слиједи након њих, биљежени су увијек са дужином:

ајде *јòј* рèци, бр̀зо *јòј* дòдија, вòлим *јòј*, д̄ангуб^нће *јòј* ў кући, запр^нјети *јòј*, ц^нјена *јòј* вèл^нка;

гòворӣ *им*, да *им* је до̀ћи, з̄авидè *им*, ка̀д *им* се вра̀ћа, прèда̄ *им* кљ̀уче, тò *им* је и п̄асало;

а да *ӣ* је на̀ћи, зн̄адете ли *ӣ*, й̄ма ли *ӣ*, па *ӣ* с̄јèтовала, с̄а̀д *ӣ* је вй̄шè, т̀уда̄ *ӣ* й̄ма дòста.

Дужина се јавља и на енклитикама *ме*, *се* и *га*, а најчешће се то дешава кад се нађу испред редуковане енклитике *је*:

бра̀нијо̄ ме̄, за̀па̀мт^нла ме̄ д̀добро; б́ило се̄ за̀рат^нло, д̀шло се̄ д̀ крува;
о̀н га̄ ошк̀ло̄, М́ира га̄ разб̀д^нла и сл.

Слично је и у посавским говорима (в. Kozomara, 2016:p.665).

(За говор Бастаса у остатку старих деклинационих форми карактеристичне су и дужине типа: у к̀д̀лије, њ̀гов̄ије с̄ӣно̀ва̄, д̀вије л̀д̀ди, ц̀р̀није да̀на̄; у д̀па̀нцӣм, са Шег̀рт̄им и сл. Детаљно тумачење о њима в. у Ramić, 1991₁ и 2010, гдје је на више мјеста скренута пажња на овакав тип дужина, а за сличну појаву у осталим говорима у Sukut & Kozomara, 2022:p.193.)

VI. Закључне напомене

12. Изложена дијалекатска грађа показала је да се у говору Бастаса веома добро чувају поста акценатске дужине које је кодификовао Даничић. Историјски гледано, наведено непостојање квантитета код облика глагола прве Стевановићеве врсте и глагола са основом на *-je-* (што су, у принципу, једина одступања од Даничићевих правила) тешко се може и довести у везу са неутрализацијом поста акценатских дужина, које, судећи по њиховом веома досљедном јављању у свим осталим позицијама, очигледно никада и нису биле уопштене у басташком говору¹⁰. Због наведених чињеница, није погрешно рећи да у говору Бастаса у суштини и нема укидања неакцентованог квантитета.

13. За разлику од неких других говора гдје је губљење квантитета увелико нарушило прозодијску норму српског језика (нарочито се ту пажња скреће на познато губљење квантитета у српским говорима из екавске скупине), у говору Бастаса дужине не само да су се очувале него се развио и петрификовао не тако мали број поста акценатских дужина које нису етимолошке и које су веома стабилне – у суштини, у говору се употребљају без изузетка.

14. Кад се упореди стање са општим просјеком који налазимо у западнијим српским говорима, може се констатовати да су одступања која су овдје наведена углавном већ потврђена у ранијим радовима. Прецизније лоцирање басташког говора (као ни осталих српских говора западније од ријеке Босне) у неки говорни тип засад није могуће јер доступна грађа о западнијим говорима ни изблиза није употпуњена да би се маркирале чвршће изоглосе. С тим у вези посебно треба нагласити да су у наобимнијој и најважнијој монографији – *Западнобосанским ијекавским говорима* (Dešić, 1976) дате само основне

¹⁰ О колебању приликом нормирања оваквих акценатских дужина, њиховом поријеклу, те стању у дијалектима доста је написано (о томе в. у Stevanović, 1991:pp.94–101 и литератури коју је тамо навео).

напомене о акцентима, те да остаје задатак да се за прецизније дефинисање обаве додатна истраживања.

15. Врло слично стање као у говору Бастаса налазимо и у сусједним икавским говорима ливањско-дувањскога говорног типа¹¹. Ако се занемаре ситнији изузеци, дискриминанте по којим се разликују ови говорни типови тичу се глагола на *-јем*, који у икавским говорима, ‘без обзира на то које су врсте, имају обично дуг вокал у наставку презента’: *ткàјѐм, ткàјѐ, сùјѐм...* (Ramić, 1999₂:р.339), те по наставку *-о* у мушком роду раднога глаголског придјева, који је најчешће кратак ако није настао контракцијом (*Ibid.*: р.340).

VII. Приказ поста акценатских дужина у говору Бастаса на примјеру везаног говора

Зна́деш ти́ свѐ кàкò је бילו, нѐмàм ти ја́ штà причати. Чѐм се д’јѐте ма̀ло пòдигнѐ, òдмà сѐ глѐдало штà би мòгло привр’јѐдити у ку́ћи. Једни ишли́ ја̀нџ’ма, дрѹ̀ги чу̀вали гòведа, трѐћи прàсàт и тàкò.

Ја ка-сам се ў̀дала, свѐ сам знàла рàд’ти и ни́је бילו жѐнскòк пòсла да ни́сам знàла. А Б. òт’шò у А̀устрију па сам мòрала и òнò што женски́ћи ни́кет ни́су рàд’ли. Ђ̀вдан чу̀вај б̀лаго, кòпàј, сѐ, обе́ђавај око свàчегà, к̀увај р̀чак, спрѐмај д̀јѐцу ў̀ шко̀лу... Ма̀, сàдѐ је òвѐјем жѐнама ко у рàју. Полѐти с̀јѐди, полѐти лези... А ѝ ондà сам ја́ вàзда глѐла да ми д̀јѐца б̀йднѹ ў̀редна. Ако се нѐмà и не к̀упује, мòра бити ч̀исто па нек је и òкрп̀љено.

...

Кад је б̀ијò м̀лат, п̀ијò је Б. прѐје, б̀дже сàчу̀вај. Пòслије кат је прѐстò, вàзда ми б̀ијò д̀òбар. Оти́ћи у А̀устрију и врат’ се д̀ужан, свѐ пòп̀и. Пòзàјми од л̀удѐ да д̀òђе к̀ући... Е пòслије прѐстò п̀ити и л’ј̀ѐпо смо ж̀ив’ли. Ѐ̀мали свѐ. Да се нѐ заратѐ, мòгли смо уживати.

Нѐком ја́ тò ни́сам х̀ѐла причати. Вàзда сам ја́ говор’ла да ми је д̀òбар. А ни́си му мòгò сàкр’ти ракију. Ја́ сàкријем под ў̀лиште, òн ј̀òпѐт нàђѐ и пòпије. И знàò бити и ў̀сòван. М̀ени б̀ило д̀òд’јàло, трѐба г̀òити д̀јѐцу, трѐба рàд’ти, а òн нѐ д̀àвà ў̀ ку́ћу.

¹¹Примјере чувања, губљења и појаве поста акценатских дужина у ливањско-дувањском говорном типу в. у Ramić, 1999₂:pp.338–340).

Једн̄ом се на̀пиј̄о и нѐшто му до̀шло тѐшко и ка̀ж̄е м̄ени: ‘А̀јмо се м̄и у̀б“ти.’ А ја̀ јѐдво до̀чека̀. Реко: ‘А̀јмо.’ И б̄о̀гами у̀зе он̄ пѝшто̀љ и два̀ м̄етка и й̄демо м̄и го̀ре у он̄у на̀шу Ба̀шч“цу да нас у̀бије. Й̄демо м̄и, ја̀ пла̀ч̄ем, али нѐћу да оду̀стан̄ем. На̀ко ми па̀де на̀ пам̄ет шт̄а ће бити з д̄ј̄ец̄ом. Ка̀ж̄ем му ја̀: ‘А̀јм̄е, Б., ко̀ ће нам д̄ј̄ецу гл̄ети ка-се м̄и у̀бијемо?’ И како ја̀ то̀ рече, он̄ ва̀ко ста̀ви пр̄ст на чело и й̄ он̄ рече: ‘Да̀, б̄ок те ј... , ко̀ ће д̄ј̄ецу гл̄ети!’

И та̀ко оду̀стан̄емо, нѐ убијемо се и, ва̀ла м̄ил̄оме б̄о̀гу, свѐ би́ло до̀бро кат је пр̄есто̀ п̄ити. По̀слије се за̀посл̄и на тр̄есету, до̀би п̄емзију, и да̀ље са̀м зна̀деш ка̀ко јѐ би́ло. Д̄јеца се по̀удашѐ и по̀жен“шѐ и свѐ ј̄оп̄е до̀бро.

Литература

1. Вуковић, Ј. (1940) Акцентат говора Пиве и Дробњака. *Српски дијалектолошки зборник*. X, 187–417.
2. Далмација, С. (1997) *Ијекавски говори Поткозарја*. Бањалука, 1–264.
3. Даничић, Ћ. (1925) *Српски акценати*. Београд – Земун.
4. Дешић, М. (1976) Западнобосански ијекавски говори. *Српски дијалектолошки зборник*. XXI, 1–316 + карте.
5. Драгичевић, М. (1986) Говор личких јекаваца. *Српски дијалектолошки зборник*. XXXII, 7–241.
6. Драгичевић, М. (2001₁) Најзападнији српски говори данас. *Зборник за српски језик, књижевност и умјетност*. I, 79–89.
7. Драгичевић, М. (2001₂) Биљешке о неакцентованим дужинама у говору Срба Лапачког поља. *Српски језик – студије српске и словенске*. VI, 177–183.
8. Драгичевић, М. (2007) О говору Срба Бање Врућице крај Теслића I (фонетске и морфолошке особине). *Српски дијалектолошки зборник*. LIV, 323–401.
9. Драгичевић, М. (2009) Акценти ријечи у говору Срба Лапачког поља. *Српски дијалектолошки зборник*. LVI, 277–371.
10. Ивић, П. (1991) *Из историје српскохрватског језика, Изабрани огледи II*. Ниш, Просвета.
11. Ивић, П. (1996) О језику. *Република Српска Крајина*. Книн – Београд, pp. 143–158.
12. Козомара, Д. (2000) *Фонетске особине говора села Бастаса*. Дипломски рад у рукопису. Филозофски факултет Универзитета у Бањалуци.
13. Козомара, Д. (2002) Млинарска терминологија Бастаса. *Зборник за српски језик, књижевност и умјетност*. II–2, 197–200.

14. Козомара, Д. (2009) Акценатске особине говора Чечаве. *Српски језик – студије српске и словенске*. XIV, 533–547.
15. Козомара, Д. (2022) Фонетске и морфолошке особине српских посавских говора између Врбаса и Укрине. *Српски дијалектолошки зборник*. LXIII, 579–733.
16. Козомара, Д. (2018) Судбина вокалских скупина у говору Бастаса. *Српски језик – студије српске и словенске*. XXIII, 513–522.
17. Козомара, Д. (2019) Вокалске редукције у говору Бастаса. *Наш језик*. Књ. 50, св. 2, 657–664.
18. Козомара, Д. (2022) Фонетске особине говора Бастаса. *Српски дијалектолошки зборник*. LXIX, 1–102.
19. Козомара, Д. (2023) Преношење акцената на проклитике у говору Бастаса. *Зборник научних радова у част проф. др Мирку Скакићу*. Универзитет у Бањој Луци, Филолошки факултет, pp. 315–333.
20. Николић, Б. (1964) Сремски говор. *Српски дијалектолошки зборник*. XIV, 201–412.
21. Николић, Б. (1969) Колубарски говор. *Српски дијалектолошки зборник*. XVIII, 1–71.
22. Николић, Б. (1970) *Основи млађе новоштокавске акцентуације*. Библиотека ЈФ, Нова серија 1. Београд.
23. Николић, В. (2001) *Моравички и горњостуденички говори*. Београд.
24. Николић, М. (1991) Говори србијанског Полимља. *Српски дијалектолошки зборник*. XXXVII, 1–549.
25. Петрић, М. (1961) *Ротјекло становништва. Glasnik Zemaljskog muzeja i Sarajevu, Etnologija*. 21–90.
26. Петровић, Д. (1973) О говору Змијања. *Библиотека Зборника за филологију и лингвистику*. XIV/1–2 и XV/1–2. Нови Сад, Матица српска.
27. Петровић, Д. (1978) *Говор Баније и Кордуна*. Нови Сад – Загреб, Матица српска – Просвјета.
28. Радовановић, Д. (2006) Морфолошке особености говора средње Колубаре. *Српски дијалектолошки зборник*. LIII, 189–374.
29. Рамић, Н. (1991₁) Стање континуаната јата у говору Срба доњег Ливањског поља. *Српски језик – студије српске и словенске*. IV, 419–446.
30. Рамић, Н. (1999₂) Ливањско-дувањски говорни тип. *Српски дијалектолошки зборник*. XLVI, 263–426.
31. Рамић, Н. (2010) *О јатовским изоглосама*. Крагујевац, Филолошко-уметнички факултет.
32. Реметић, С. (1985) Говори централне Шумадије. *Српски дијалектолошки зборник XXXI*. XIX + 555.
33. Станић, М. (1982) Ускочки акценат. *Српски дијалектолошки зборник*. XXVIII, 63–191.
34. Стевановић, М. (1991) *Књига о акценту књижевног језика*. Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.

35. Црњак, Д. & Козомара Д. (2018) Ткачка лексика Бастаса. *Зборник радова посвећен проф. др Милану Драгичевићу*. Бања Лука, Филолошки факултет, pp. 124–141.
36. Цукут, С. (2021) Српски говори Шипова. *Српски дијалектолошки зборник*. LXVIII, 1–158.
37. Цукут, С. & Козомара Д. (2022) Језичко наслеђе у западним српским говорима (статус постаценатске дужине). *Наслеђе и идентитети* (Тематски зборник радова). Центар за фолклористику и студије културе (ЦЕФИКС), Бања Лука, Филолошки факултет, pp. 183–196.
38. Чустовић, Ђ. (1961) Narodni govor. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija*. 91–117.

Драгомир В. Козомара
Универзитет в Баня-Луке
Филологический факултет

О СУДЬБЕ ЗАУДАРНЫХ ДОЛГОТ В РЕЧИ БАСТАСА

Резюме

На основании собранного диалектного материала о речи Бастаса, деревни на юго-западе Боснии, автор статьи отмечает, что по распределению заударных долгот эта речь очень похожа на стандартный сербский язык и другие речи восточно-герцеговинского (герцеговинско-краинского) диалекта, к группе которого она принадлежит по своей структуре. Основные отклонения от просодической нормы сербского языка в речи Бастаса сводятся на пример к следующему:

- 1) Заударные долготы утрачиваются на гласной *e* в основе настоящего времени у многочисленных глаголов первой группы Стевановича, если глагольные формы, построенные из такой основы, имеют долгое восходящее ударение: *извѣземо* гоблѣна̄, с̄амо̄ ӯ к̄артама *к̄раде*.
- 2) Они также утрачиваются в форме настоящего времени у глаголов с основой на *-je*: нѣ *в̄јерујем* н̄йком, з̄асије свѣг̄а̄ п̄дмало.
- 3) Вторичные долготы регулярно встречаются в притяжательных формах, оканчивающихся на на *-ов* и *-ин*: на *Б̄д̄г̄д̄ан̄ов* п̄зив, Н̄ен̄ад̄ *Б̄ош̄к̄ов*; Н̄е̄ђо̄ *А̄н̄ин*, *А̄њ̄ѣл̄кин* ӯнук.
- 4) Кроме того, вторичные долготы регулярно встречаются на последнем слоге слова в третьем лице множественного числа аориста: *з̄авад̄“ӣе се, ј̄ӯтр̄ос̄ за̄к̄исн̄“ӣе...*

В работе также описывается отношение речи Бастаса к соседним икавским говорам ливанско-дуванского типа.

- **Кључеве слова:** реч Бастаса, ударение, заударная долгота, герцеговинско-краински дијалект, западне српске говори, северо-западна група герцеговинско-краинскога дијалекта.

References

1. Crnjak, D. & Kozomara D. (2018) Tkačka leksika Bastasa. *Zbornik radova posvećen prof. dr Milanu Dragičeviću*. Banja Luka, Filološki fakultet, pp. 124–141.
2. Cukut, S. (2021) Srpski govori Šipova. *Srpski dijalektološki zbornik*. LXVIII, 1–158.
3. Cukut, S. & Kozomara D. (2022) Jezičko nasljeđe u zapadnim srpskim govorima (status postakcenatske dužine). *Nasljeđe i identiteta* (Tematski zbornik radova). Centar za folkloristiku i studije kulture (CEFIKS), Banja Luka, Filološki fakultet, pp. 183–196.
4. Čustović, Đ. (1961) Narodni govor. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija*. 91–117.
5. Dalmacija, S. (1997) *Ijekavski govori Potkozarja*. Banjaluka, 1–264.
6. Daničić, Đ. (1925) *Srpski akcenti*. Beograd – Zemun.
7. Dešić, M. (1976) Zapadnobosanski ijekavski govori. *Srpski dijalektološki zbornik*. XXI, 1–316 + karte.
8. Dragičević, M. (1986) Govor ličkih jekavaca. *Srpski dijalektološki zbornik*. XXXII, 7–241.
9. Dragičević, M. (2001₁) Najzapadniji srpski govori danas. *Zbornik za srpski jezik, književnost i umjetnosti*. I, 79–89.
10. Dragičević, M. (2001₂) Bilješke o neakcentovanim dužinama u govoru Srba Lapačkog polja. *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*. VI, 177–183.
11. Dragičević, M. (2007) O govoru Srba Banje Vrućice kraj Teslića I (fonetske i morfološke osobine). *Srpski dijalektološki zbornik*. LIV, 323–401.
12. Dragičević, M. (2009) Akcenti riječi u govoru Srba Lapačkog polja. *Srpski dijalektološki zbornik*. LVI, 277–371.
13. Ivić, P. (1991) *Iz istorije srpskohrvatskog jezika, Izabrani ogledi II*. Niš, Prosveta.
14. Ivić, P. (1996) O jeziku. *Republika Srpska Krajina*. Knin – Beograd, pp. 143–158.
15. Kozomara, D. (2000) *Fonetske osobine govora sela Bastasa*. Diplomski rad u rukopisu. Filozofski fakultet Univerziteta u Banjaluci.
16. Kozomara, D. (2002) Mlinarska terminologija Bastasa. *Zbornik za srpski jezik, književnost i umjetnost*. II–2, 197–200.
17. Kozomara, D. (2009) Akcenatske osobine govora Čečave. *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*. XIV, 533–547.
18. Kozomara, D. (2022) Fonetske i morfološke osobine srpskih posavskih govora između Vrbasa i Ukline. *Srpski dijalektološki zbornik*. LXIII, 579–733.

19. Kozomara, D. (2018) Sudbina vokalskih skupina u govoru Bastasa. *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*. XXIII, 513–522.
20. Kozomara, D. (2019) Vokalske redukcije u govoru Bastasa. *Naš jezik*. 50 (2), 657–664.
21. Kozomara, D. (2022) Fonetske osobine govora Bastasa. *Srpski dijalektološki zbornik*. LXIX, 1–102.
22. Kozomara, D. (2023) Prenošenje akcenata na proklitike u govoru Bastasa. *Zbornik naučnih radova u čast prof. dr Mirku Skakiću*. Univerzitet u Banjoj Luci, Filološki fakultet, pp. 315–333.
23. Nikolić, B. (1964) Sremski govor. *Srpski dijalektološki zbornik*. XIV, 201–412.
24. Nikolić, B. (1969) Kolubarski govor. *Srpski dijalektološki zbornik*. XVIII, 1–71.
25. Nikolić, B. (1970) *Osnovi mlađe novoštokavske akcentuacije*. Beograd, Biblioteka JF, Nova serija I.
26. Nikolić, V. (2001) *Moravički i gornjostudenički govori*. Beograd.
27. Nikolić, M. (1991) Govori srbijanskog Polimlja. *Srpski dijalektološki zbornik*. XXXVII, 1–549.
28. Petrić, M. (1961) Porijeklo stanovništva. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, Etnologija*. 21–90.
29. Petrović, D. (1973) *O govoru Zmijanja*. Biblioteka Zbornika za filologiju i lingvistiku. XIV/1–2 i XV/1–2. Novi Sad, Matica srpska.
30. Petrović, D. (1978) *Govor Banije i Korduna*. Novi Sad – Zagreb, Matica srpska – Prosvjeta.
31. Radovanović, D. (2006) Morfološke osobenosti govora srednje Kolubare. *Srpski dijalektološki zbornik*. LIII, 189–374.
32. Ramić, N. (1991₁) Stanje kontinuanata jata u govoru Srba donjeg Livanjskog polja. *Srpski jezik – studije srpske i slovenske*. IV, 419–446.
33. Ramić, N. (1999₂) Livanjsko-duvanjski govorni tip. *Srpski dijalektološki zbornik*. XLVI, 263–426.
34. Ramić, N. (2010) *O jatovskim izoglosama*. Kragujevac, Filološko-umetnički fakultet.
35. Remetić, S. (1985) Govori centralne Šumadije. *Srpski dijalektološki zbornik* XXXI. XIX + 555.
36. Stanić, M. (1982) Uskočki akcenat. *Srpski dijalektološki zbornik*. XXVIII, 63–191.
37. Stevanović, M. (1991) *Knjiga o akcentu književnog jezika*. Beograd, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
38. Vuković, J. (1940) Akcenat govora Pive i Drobnjaka. *Srpski dijalektološki zbornik*. X, 187–417.

Преузето: 29. 3. 2023.
Прихваћено: 15. 5. 2023.